

VALORILE PENTRU CARE EDUCĂM

Citind recent nu doar controversata, dar și excelenta carte a lui Howard Gardner, *Mintea disciplinată. Educația pe care o merită orice copil, dincolo de informații și de teste standardizate* (Editura Sigma, București, 2004), am dat de o serie de afirmații, valoroase pentru orice discuție în jurul dilemelor care frământă în momentul de față educația de pretutindeni. Valoroase, așadar, și în contextual acestei cărți, care invită, în mod programatic, la reflecție, la dialog și, de ce nu, la interogație: Ce și de ce anume învățăm la școală? Cum anume învățăm? La ce ne servește, în fond, *cultura școlară*? Ce anume este, la urma urmei, *cultura școlară*? Un set de date, fapte și informații imuabile care urmează/trebuie să se depoziteze temporar în memorie? Sau, dimpotrivă, un ansamblu dinamic, catalizator de viitoare energii, în măsură să ne pună pe gânduri, să ne îndemne spre reflecție și, poate, în cele din urmă, să lase urme adânci în conștiințe? Cât de importante sunt datele și faptele? Cât de importante sunt reflecțiile pe care le generează acestea? Cu ce anume rămânem, în ultimă instanță, pentru tot restul vieții, la nivelul propriei arhitecturi mentale, morale, sufletești ... deci „umane”, după ce uităm „tot” sau „aproape tot” ce este factologic în educație? „Nu pentru școală, ci pentru viață învățăm” – suna un vechi dicton...

Dar să revenim la citate: „În ultimă instanță, educația are de-a face cu modelarea anumitor tipuri de indivizi – tipurile de persoane pe care eu (și alții) visez să le regălesc printre tinerii lumii. Îmi doresc din toată inima să existe ființe umane care să înțeleagă lumea, să trăiască prin această înțelegere și să vrea – cu ardoare și fără preget – să o schimbe în bine. Astfel de cetățeni se pot naște dacă elevii învață să înțeleagă lumea așa cum a fost ea descrisă de cei care au studiat-o cu atenție și care au trăit în ea *cu grijă* [s.n.], dacă vor cunoaște ce au realizat alții – sușurile, coborâșurile, drumul drept și căile ocolite – și dacă vor învăța să-și orienteze mereu propria viață în funcție de posibilitățile umane, inclusiv în funcție de cele la care nimeni nu s-a gândit înainte”.

„Asemeni studierii științei și artei, prezentarea evenimentelor istorice poate fi fascinantă în sine, însă ele (evenimentele – n.n.) au o semnificație mai largă. Cred că oamenii sunt mai capabili să-și orienteze cursul vieții și să ia decizii importante când știu cum au făcut alții față presiunilor și dilemelor, în cursul istoriei, în contemporaneitate [...] Numai având o astfel de înțelegere putem reflecta la responsabilitatea ființelor umane de

pretutindeni de a se opune genocidului din Ruanda și fosta Iugoslavie, și de a-i aduce pe responsabili în fața justiției”.

„În sfârșit, revin la problema indispensabilă a *valorii* [s.n.]: ce valori educaționale ne sunt dragi și cum ne asigurăm că o educație bună este și o «educație umană» pentru toate ființele umane”.

Cele trei citate de mai sus ilustrează la modul emblematic ipotezele inițiale ale proiectului care a generat această carte. Este istoria o știință despre trecut? Sau, dimpotrivă, ajutându-ne să înțelegem trecutul, istoria ne poate orienta pașii spre viitor?

A reflecta asupra trecutului pentru a înțelege prezentul, dar mai ales pentru a proiecta un viitor mai bun este, după mine, esența a ceea ce studiul istoriei le poate oferi tinerilor. Tocmai prin aceasta, învățarea istoriei este una dintre căile privilegiate ale educației pentru o cetățenie activă și responsabilă. Or, educația pentru o cetățenie activă și responsabilă este una necesarmente impregnată de valori.

Acestea sunt premisele de la care a pornit și proiectul *Predarea istoriei și educația pentru cetățenie democratică în România* și cartea de față. Ambele propun o *istorie vie*, lipsită de festivism și aniversări, dincolo de date și fapte, o istorie dilematică, problematizată, deschisă spre reflecție, generând interogații productive și provocând gândirea critică și activă a tinerilor. Elevii sunt invitați să dialogheze cu faptele avute în vedere, să înțeleagă sensul lor profund și dinamica lor generatoare de evoluții neașteptate. Prin toate acestea, lucrarea de față își propune să contribuie la formarea unor tineri care doresc să înțeleagă miezul lucrurilor, să deconstruiască evenimentul istoric pentru a-i înțelege sensul profund și mesajul pentru ziua de azi, dar mai ales pentru ziua de mâine.

Tinerii care înțeleg ceea ce li se întâmplă lor ca indivizi și comunității mai largi din care ei fac parte și care își verifică permanent ipotezele și reflecțiile au bune șanse să fie cetățeni responsabili față de ceea ce se întâmplă în jur. Or, interesul pentru mersul lucrurilor și reflecția activă sunt premisele viitoarei participări civice.

Au nevoie tinerii de o asemenea educație? Fără îndoială, răspunsul este afirmativ. Aproape că nu mai e nevoie de argumente. Dilemele cu care se confruntă societatea și, odată cu ea, tinerii, sunt numeroase. Cum se îmbină valorile tradiționale cu cele ale lumii de azi? Ce este tradițional și ce este modern? Ce (mai) este vechi și ce este nou? Cum se îmbină *globalizarea* cu necesara „*globalizare*”, care ne ajută să păstrăm elementele definitorii ale unei identități care ne definește totuși? Cum putem fi deopotrivă cetățeni ai României, dar și cetățeni ai lumii? Cum reușim să structurăm o *societate bazată pe cunoaștere* în condițiile în care școala ne împinge, încă și mai degrabă, spre *producerea* decât spre *producerea cunoașterii*?

Dincolo de lozinci, de discipline școlare, de „tema pentru acasă” și de „ceea ce trebuie învățat pentru a doua zi”, tinerii trebuie să înțeleagă de ce valorile sunt elementele reglatoare ale ființei pe parcursul întregii existențe. Lumea de astăzi are prea multe exemple despre unde anume pot duce cunoștințele și competențele nedublate de atitudini, crezuri și valori ferme.

Cum va reuși școala să ducă la acest dublaj necesar? Nu este simplu de dat un răspuns. Poate că școala va trebui să renunțe treptat la pretenția de a da și de a forma *totul* în materie de personalitate. Școala este locul în care nu putem și nici nu trebuie să învățăm totul. Dar unde va trebui să învățăm să înțelegem, să apreciem, să acceptăm și să asumăm, dacă este cazul, provocările cu care ne confruntăm zi de zi. Iar dacă avem un sistem solid de valori, avem șanse infinit mai mari să ne asumăm și să răspundem activ acelor provocări care duc lumea din jurul nostru un pas mai departe.

Alexandru Crișan

Președinte Executiv

Centrul Educația 2000+

PREZENTAREA PROIECTULUI

PREDAREA ISTORIEI ȘI EDUCAȚIA PENTRU CETĂȚENIE DEMOCRATICĂ ÎN ROMÂNIA

Scopul proiectului este să contribuie la realizarea unor schimbări majore în domeniul predării istoriei și a educației pentru cetățenie democratică, subliniind importanța valorilor păcii, stabilității și democrației. Proiectul sprijină eforturile de pregătire a sistemului educațional din România pentru a atinge standardele europene.

Obiectivele proiectului:

- să faciliteze înțelegerea noii abordări curriculare pentru predarea și învățarea istoriei în România;
- să promoveze valorile susținute de noul curriculum, precum: toleranța, înțelegerea reciprocă, democrația;
- să dezvolte materiale didactice direct utilizabile în predarea și studierea unor teme de istorie, oferind posibilitatea introducerii unor noi abordări metodologice;
- să pregătească profesorii implicați în proiect pentru utilizarea noilor materiale și metodologii la clasă și să îi abiliteze ca formatori și persoane-resursă la nivel local;
- să consolideze Asociația Profesorilor de Istorie din România, facilitând afilierea acesteia la EUROCLIO.

Grupuri țintă:

Profesori de istorie, autori de manuale și materiale didactice, formatori, specialiști în elaborarea curriculumului, elevi.

Activitățile proiectului:

- întâlniri pe plan local ale echipei din România;
- întâlniri management de proiect ale celor două echipe din Olanda și din România;
- seminarii de formare a profesorilor;
- elaborarea pachetului educațional;
- publicarea pachetului educațional;
- constituirea (și Adunarea Generală) a Asociației Profesorilor de Istorie din România APIR-CLIO;
- sesiuni de diseminare a proiectului;
- diseminarea pachetului educațional;
- participarea la activitățile pe plan internațional a profesorilor implicați în proiect;
- monitorizarea profesorilor de istorie.

Rezultate:

- a. Pachet de resurse didactice pentru predarea istoriei și a educației pentru cetățenie democratică în România:
 - materiale novatoare și disponibile pentru utilizarea directă în clasă, fiind însoțite de recomandări pedagogice.
- b. Formarea de cadre didactice:
 - 50 profesori de istorie sunt formați în cadrul proiectului;
 - aproximativ 500 cadre didactice formate pe termen lung, ca urmare a efectului de multiplicare în diferite regiuni din România;
 - materiale din cadrul proiectului vor fi utilizate în procesul formării inițiale și continue a cadrelor didactice;
 - în fiecare an, noi cadre didactice vor fi formate pe baza ideilor noi formulate și a materialelor din cadrul proiectului;
 - în fiecare an școlar, peste 18.000 de elevi vor fi educați cu ajutorul materialelor din cadrul proiectului; acest număr va crește pe măsură ce numărul profesorilor formați va crește de la un an la altul.
- c. Dezbateri publice cu privire la modalitățile de stimulare a predării istoriei și educației pentru o cetățenie democratică în România:
 - va exista un interes public și politic crescut și o mai mare atenție acordată acestui subiect;
 - un cadru de organizare mai bun și mai mult sprijin pentru identificarea de soluții la această problemă.
- d. Crearea unei rețele de profesori de istorie, cu caracter național, puternică și activă în România:
 - constituirea unei rețele de profesori de istorie dornici și capabili de a promova noul în domeniul predării-învățării istoriei;
 - un mod de abordare critic și constructiv cu privire la rolul istoriei și al educației pentru o cetățenie democratică în societatea românească;
 - întărirea relațiilor de colaborare pe plan internațional, în cadrul rețelei EUROCLIO, ale Asociației Profesorilor de Istorie din România APIR-CLIO.

Parteneri:

- EUROCLIO, Asociația Europeană a Profesorilor de Istorie
- Centrul Educația 2000+

Parteneri asociați:

- Ministerul Educației și Cercetării din România
- Consiliul Național pentru Curriculum
- Serviciul Național pentru Evaluare și Examinare
- Centrul Național de Formare a Personalului din Învățământul Preuniversitar
- Inspectoratele Școlare Județene

Nicoleta Sasu

Coordonator Programe
Centrul Educația 2000+

ARGUMENTUL PACHETULUI EDUCAȚIONAL

Într-un moment în care accentul principal în cadrul demersului didactic trece de la informativ la formativ, profesorul de istorie are o responsabilitate deosebită. Aceasta derivă din răspunsul care se dă întrebărilor de tipul: *De ce învățăm istoria? Cum ajută istoria la pregătirea cetățeanului, pentru a participa la viața unei societăți democratice? Cât de multă istorie trebuie predată la clasă? Ce fel de istorie studiem?*

Așadar, predarea istoriei trebuie să se concentreze pe utilizarea abilităților elevilor privind gândirea critică și independentă, pe responsabilitatea fiecărui individ, pe curiozitate, pe valorile multiperspectivității și democrației, toleranței, pe cultivarea unui mod de abordare pluralist, pentru a educa cetățeni responsabili și bine pregătiți pentru o societate democratică.

Cunoscutul savant britanic Sir Betrand Russell era de părere că „noul este întotdeauna provocator, căci invită pe oameni la mai multă reflecție”.

Oricine s-ar pregăti să deschidă lucrarea de față ar gândi inițial că va întâlni o simplă culegere de surse istorice. Având în minte cuvintele cunoscutului gânditor și parcurgând cu atenție paginile ce urmează, cititorul va descoperi însă un material inedit în ceea ce privește conținutul, modalitatea de abordare, sugestiile de activități, glosarul de termeni, așezarea în pagină ș.a.

Atunci când, în urmă cu aproximativ patru ani, echipa de coordonare a proiectului *Predarea istoriei și educația pentru cetățenie democratică în România* se reunea pentru a decide obiectivele generale ale proiectului ce urma să se deruleze, de la început s-a subliniat necesitatea alcătuirii și implementării de materiale didactice, direct utilizabile în abordarea unor teme de istorie, oferind posibilitatea introducerii unor noi abordări metodologice și care, în același timp, să constituie un suport pentru formarea profesorilor de istorie și de științe socio-umane și, totodată, să sprijine educația pentru cetățenie democratică prin intermediul predării și învățării istoriei.

Astfel, au luat naștere paginile ce urmează. Acestea sunt rodul unei munci de echipă, deloc simple, a numeroase discuții și dezbateri de idei între autori, membri ai echipei de coordonare a proiectului, experți din România, Olanda, Marea Britanie, Ungaria. La acestea s-au adăugat reacțiile participanților din cadrul proiectului și rezultatele etapei de monitorizare și diseminare.

Volumul de față s-a dorit de la început a fi un material novator, depășind textul tradițional; și-a propus să evidențieze,

deopotrivă, valorile europene și atitudinile democratice promovate de noul curriculum, al disciplinei, dar și cel de formare – cooperarea, toleranța, înțelegerea reciprocă.

Materialul este structurat în cinci capitole, în care sunt abordate probleme ale secolelor XX și XXI, extrem de actuale pentru tânăra generație și nu numai, ca de exemplu: mișcările de populație, dialogul intercultural, mesajul culturii contemporane, cooperare și conflict, democrație și drepturile omului.

Fiind destinat, în principal, profesorilor, volumul nu se dorește sub nici o formă un manual sau un text obligatoriu, ci, mai ales, un material auxiliar, care să îl sprijine pe profesor în demersul său la clasă. De aceea, în paginile sale, se regăsesc un argument, corespunzător fiecărui capitol, un tabel cronologic și, respectiv, unul de prezentare al modulului – concepte, cuvinte cheie, valorile cetățeniei democratice, competențele cetățeniei democratice, rezultatele așteptate, competențele specifice, exprimate prin curriculumul de istorie, categoriile de surse, metodele de utilizat, sugestii metodologice pentru activități viitoare. Lucrarea este completată cu un glosar de termeni și o bibliografie.

Lucrarea de față este, mai înainte de toate, un pas înainte, un exemplu despre cum ar trebui să arate materialele pentru ora de istorie și nu are deloc pretenția unei exhaustivități sau că toate problemele abordate au fost întrevăzute prin intermediul metodelor celor mai adecvate.

Ceea ce autorii au realizat în aceste pagini a fost doar să sugereze teme de dezbateră, și, în special, să ofere un material de lucru profesorilor de istorie din România. Autorii nu au pretenția că au spus ultimul cuvânt și că au dat verdicte, ci doar să indice unele căi prin care să acționeze în cadrul demersului didactic.

Dacă autorii au reușit în abordarea lor îndrăzneată, ne-o pot spune doar beneficiarii volumului, profesorii de istorie.

Mihai Manea

Consultant/Coordonator Programe

Centrul Educația 2000+